

PIOTR OCHMAN
ORCID: 0000-0001-5590-3299
Uniwersytet Wrocławski
piotr.ochman@uwr.edu.pl

Kryminalizacja finansowania terroryzmu w świetle przepisu art. 165a kodeksu karnego. Część 2*

Słowa kluczowe: terroryzm, finansowanie terroryzmu, akt terrorystyczny, działalność terrorystyczna, przestępczość grupowa.

CRIMINALIZATION OF FINANCING TERRORISM IN THE POLISH CRIMINAL CODE
(ART. 165A): PART 2

Abstract

The progressing globalization, the ease of movement, and the pace of information flow undoubtedly intensified the threat of terrorism, which is an important social issue. One of the crucial instruments in combating terrorist activity is counteracting its financing. The article analyzes the crime of financing terrorism, which has been defined in Art. 165a of the Polish Criminal Code. An attempt will be made to answer the question whether the legislative measures taken in the above-mentioned field are purposeful, necessary, and justified. The article also presents the genesis of the current legal regulations aimed at counteracting the financing of terrorism in the Polish Penal Code.

Keywords: terrorism, financing terrorism, terrorist act, terrorist activity, group crime.

O przepisie art. 165a kodeksu karnego w ogólności

Od 27 kwietnia 2017 roku przestępstwo stypizowane w przepisie art. 165a k.k. wyczerpuje się w aż czterech paragrafach i dotyczy karalnego finansowania terroryzmu w różnych aspektach tego zjawiska. Niewątpliwie do istoty przedmiotowego przestępstwa należy kryminalizacja na przedpolu ochrony dóbr prawnych¹,

* Część 1 zob. „Studia nad Autorytaryzmem i Totalitaryzmem” 43, 2021, nr 4, s. 417–425.

¹ A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2010, teza 3.

przybierająca karalność zachowań stanowiących *sui generis* czynności przygotowawcze lub też wypełniających znamiona pomocnictwa do właściwych działań terrorystycznych². W literaturze wskazuje się, że przedmiotem ochrony jest w tym przypadku bezpieczeństwo powszechne³. Konstatacja taka niewątpliwie wynika z lokalizacji przepisu art. 165a w ramach wewnętrznej systematyki kodeksu karnego („Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu”)⁴. Niewątpliwie chodzi tu zwłaszcza o wolność od zachowań mających na celu poważne zastraszanie wielu osób, zmuszenie organu władzy publicznej Rzeczypospolitej Polskiej lub innego państwa albo organu organizacji międzynarodowej do podjęcia lub zaniechania określonych czynności, wywołanie poważnych zakłóceń w ustroju lub gospodarce Rzeczypospolitej Polskiej, innego państwa lub organizacji międzynarodowej, a także groźby popełnienia takich czynów. Jak słusznie wskazuje R.A. Stefański, kryminalizacja dotyczy zasadniczo finansowania czynów określonych w⁵: Konwencji o zwalczaniu bezprawnego zawładnięcia statkami powietrznymi sporządzonej w Hadze 16 grudnia 1970 roku, Konwencji o zwalczaniu bezprawnych czynów skierowanych przeciwko bezpieczeństwu lotnictwa cywilnego sporządzonej w Montrealu 23 września 1971 roku, Konwencji o zapobieganiu przestępstwom i karaniu sprawców przestępstw przeciwko osobom korzystającym z ochrony międzynarodowej, w tym przeciwko dyplomatom sporządzonej w Nowym Jorku 14 grudnia 1973 roku, Międzynarodowej konwencji przeciwko braniu zakładników, sporządzonej w Nowym Jorku 17 grudnia 1979 roku, Konwencji o ochronie fizycznej materiałów jądrowych, przyjętej w Wiedniu 3 marca 1980 roku, Protokole w sprawie zwalczania bezprawnych aktów przemocy w portach lotniczych służących międzynarodowemu lotnictwu cywilnemu uzupełniającego Konwencję o zwalczaniu bezprawnych czynów skierowanych przeciwko bezpieczeństwu lotnictwa cywilnego, sporządzoną w Montrealu 24 lutego 1988 roku, Konwencji o zwalczaniu bezprawnych czynów przeciwko

² D. Gruszecka, *Komentarz do art. 165a*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2014, teza 2.

³ K. Wiak, *Kryminalizacja finansowania terroryzmu w polskim prawie karnym*, „Palestra” 2010, nr 7–8, s. 60–61. W literaturze wskazuje się także na inne dobra prawne, takie jak porządek publiczny (J. Karnat, *Komentarz do art. 165a*, [w:] M. Banaś-Grabek, B. Gadecki, J. Karnat, *Kodeks karny. Część szczególna. Art. 148–251. Komentarz*, Warszawa 2020, teza 2), wolność (G. Bogdan, *Komentarz do art. 165a*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, cz. 1. *Komentarz do art. 117–211a*, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2017, teza 1). Precyzuje się także, że chodzi o „bezpieczeństwo powszechne w rozumieniu braku zagrożenia dla życia lub zdrowia wielu osób albo dla mienia w wielkich rozmiarach” (J. Piórkowska-Flieger, *Komentarz do art. 165a*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. T. Bojarski, Warszawa 2016, teza 2) czy też „bezpieczeństwo od przestępstw o charakterze terrorystycznym i innych przestępstw wskazanych w treści przepisu” (M. Kulik, *Komentarz do art. 165a*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, red. M. Mozgawa, LEX. 2021, teza 1).

⁴ T. Oczkowski, *Komentarz do art. 165a*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. V. Konarska-Wrzosek, Warszawa 2020, teza 3.

⁵ R.A. Stefański, *Komentarz do art. 165a*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2021, teza 1.

bezpieczeństwu żeglugi morskiej, sporządzonej w Rzymie 10 marca 1988 roku, Protokole o zwalczaniu bezprawnych czynów skierowanych przeciwko bezpieczeństwu stałych platform umieszczonych na szelfie kontynentalnym, sporządzonej w Rzymie 10 marca 1988 roku, Międzynarodowej konwencji o zwalczaniu terrorystycznych ataków bombowych, przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 15 grudnia 1997 roku.

Analiza dogmatyczna przestępstwa stypizowanego w art. 165a § 1 kodeksu karnego

W przepisie art. 165a § 1 k.k. stypizowano przestępstwo polegające na gromadzeniu, przekazywaniu lub oferowaniu środków majątkowych w zamiarze sfinansowania przestępstwa o charakterze terrorystycznym lub przestępstwa stosowania (art. 120 k.k.) lub akumulacji (art. 121 k.k.) środków masowej zagłady, czynnej napaści na przedstawiciela państwa obcego (art. 136 k.k.), piractwa wodnego lub powietrznego (art. 166 k.k.), umieszczania na statku wodnym lub powietrznym niebezpiecznych urządzeń lub substancji (art. 167 § 1 k.k.) lub uszkodzenia urządzeń nawigacyjnych (art. 167 § 2 k.k.), akumulacji niebezpiecznych środków (art. 171 k.k.), wzięcia zakładnika (art. 252 k.k.), rozpowszechniania treści mogących ułatwić popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym (art. 255a § 1 k.k.) lub zapoznanie z treściami lub uczestnictwo w szkoleniu mogącym umożliwić popełnienie takiego przestępstwa (art. 255a § 1 k.k.), a także przekroczenia granicy w celu popełnienia przestępstwa o charakterze terrorystycznym (art. 259a k.k.). Przestępstwo to jest przestępstwem ogólnosprawczym (powszechnym). Do znamion czynności sprawczej należą w tym przypadku gromadzenie, przekazywanie oraz oferowanie środków majątkowych. Gromadzenie polega na akumulacji środków majątkowych w sposób rozciągnięty w czasie, niezależnie od źródła ich pochodzenia, przy czym nie musi być to dokonywane w określonym miejscu, może być rozproszone w wielu lokalizacjach lub też dokonywane online. Gromadzone środki mogą pochodzić z różnych źródeł, niekoniecznie przestępnych. Przykładowo, może chodzić legalną aktywność gospodarczą czy też zbiórkę prowadzoną w internecie. Przekazywanie polega na transferze środków majątkowych, czyli przenoszeniu ich własności lub posiadania. Można to wykonać, fizycznie przekazując środki, potrącając wierzytelność czy też przy wykorzystaniu technologii informatycznych (na przykład wykorzystując do tego waluty wirtualne). Oferowanie natomiast polega na proponowaniu wykorzystania akumulowanych środków przez podmioty trzecie na podstawie różnych tytułów prawnych. Wskazanymi przez ustawodawcę środkami majątkowymi, do których odnosi się kryminalizowana aktywność przestępcza, są środki płatnicze, instrumenty finansowe, papiery wartościowe, wartości dewizowe, prawa majątkowe

lub inne mienie ruchome lub nieruchomości. Inkryminowane zachowania mają być wykonywane w zamiarze sfinansowania przestępstwa o charakterze terrorystycznym lub innych enumeratywnie wymienionych przestępstw. Przestępstwem o charakterze terrorystycznym, jak już podano, jest czyn zabroniony zagrożony karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej pięć lat, popełniony w celu poważnego zastraszenia wielu osób, zmuszenia organu władzy publicznej Rzeczypospolitej Polskiej lub innego państwa albo organu organizacji międzynarodowej do podjęcia lub zaniechania określonych czynności, wywołania poważnych zakłóceń w ustroju lub gospodarce Rzeczypospolitej Polskiej, innego państwa lub organizacji międzynarodowej, a także groźba popełnienia takiego czynu. W literaturze podnoszone są jednak zasadne głosy wskazujące, że lista pozostałych przestępstw, których karalne finansowanie dotyczy, nie jest koherentna w relacji do standardu wynikającego z realizacji przyjętych przez Polskę zobowiązań⁶. Faktycznie, o ile standard ten realizować może umieszczenie w katalogu przestępstw czynów zabronionych stypizowanych w przepisach art. 120 k.k., art. 121 k.k., art. 136 k.k., art. 166 k.k., art. 167 k.k. oraz art. 252 k.k., których finansowanie jest zakazane, o tyle już niekoniecznie określone w przepisach art. 255a k.k. czy też art. 259a k.k.⁷ Jakkolwiek sam szerszy zakres kryminalizacji aniżeli wynikający ze zobowiązań międzynarodowych sam w sobie nie jest niczym złym, to jednak pewne wątpliwości można mieć, nienależnie od innych mankamentów wskazanego rozwiązania, odnośnie do przedpola kryminalizacji właściwych przestępstw terrorystycznych wyznaczanego właśnie zagrożeniem pod groźbą kary finansowania zachowań stypizowanych we wskazanych przepisach. Przestępstwo określone w przepisie art. 165a § 1 k.k. jest przestępstwem umyślnym. Może ono zostać popełnione w formie zamiaru zarówno bezpośredniego, jak i ewentualnego. Dla przypisania jednak sprawcy karalnej realizacji jego znamion należy wykazać, że podejmował on czynności polegające na gromadzeniu, przekazywaniu lub oferowaniu środków majątkowych, mając świadomość tego, że będą one wykorzystane do sfinansowania konkretnych przestępstw terrorystycznych, chciał sfinansować taką aktywność przestępczą, a przynajmniej godził się z takim przeznaczeniem tych środków. Zgodnie z definicją zawartą w słowniku języka polskiego „sfinansować” oznacza „pokryć koszty jakiegoś przedsięwzięcia, jakiejś działalności”⁸. Termin ten nie jest tożsamy z pojęciem „finansować” oznaczającym „dostarczać środków pieniężnych na coś”⁹. Wydaje się więc, że poza zakresem kryminalizacji w tym przypadku są wszystkie te przypadki, w których zamiarem sprawczym nie są objęte działania

⁶ A. Golonka, *Finansowanie terroryzmu. Uwagi na tle znowelizowanego art. 165a k.k.*, „Państwo i Prawo” 2019, nr 8, s. 91–96.

⁷ D. Kucyper, D. Kwiatkowski, *Finansowanie terroryzmu na gruncie znowelizowanego art. 165a k.k.*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2018, z. 3, s. 14.

⁸ <https://sjp.pwn.pl/sjp/sfinansowac;2520229> (dostęp: 29.10.2021).

⁹ <https://sjp.pwn.pl/szukaj/finansowa%C4%87.html> (dostęp: 29.10.2021).

mające na celu realizację konkretnego przedsięwzięcia. W konsekwencji wydaje się, że do przypisania odpowiedzialności karnej konieczne byłoby wykazanie świadomości szczególnego przeznaczenia przekazywanych środków. Omawiane przestępstwo zagrożone jest karą pozbawienia wolności od 2 do 12 lat, a więc karą stosunkowo surową, gdyż podobne ustawowe zagrożenie przewidziane jest przykładowo z tytułu popełnienia przestępstwa zamachu terrorystycznego w typie kwalifikowanym, znamionym śmiercią człowieka lub ciężkim uszczerbkiem na zdrowiu wielu osób (art. 140 § 2 k.k.), typu kwalifikowanego przestępstwa spowodowania niebezpieczeństwa powszechnego, którego skutkiem jest śmierć człowieka lub ciężki uszczerbek na zdrowiu wielu osób (art. 163 § 3 k.k.), czy też piractwa wodnego lub powietrznego (art. 166 § 1 k.k.). Wysokość sankcji karnej jest zatem tożsama z sankcją grożącą za popełnienie przestępstw terrorystycznych, których finansowanie dotyczy. W pewnych przypadkach okazuje się nawet, że jest wyższa od kary grożącej za popełnienie przestępstwa, którego finansowanie dotyczy. Szczególnie jaskrawy przykład odnosi się do czynów zabronionych stypizowanych w przepisie art. 136 § 4 k.k., które to zagrożone są karą grzywny, karą ograniczenia wolności albo karą pozbawienia wolności do roku. Zważywszy na to, że finansowanie terroryzmu jest zachowaniem poprzedzającym terroryzm właściwy, będąc *sui generis* przygotowaniem do konkretnego przestępstwa terrorystycznego lub pomocnictwem do niego, zasadnie pojawiały się głosy podające w wątpliwość wskazaną wysokość sankcji¹⁰. W szczególności należy zadać pytanie: czy naganność finansowania określonych przejawów terroryzmu oceniana nawet *in abstracto* w każdym przypadku jest wyższa aniżeli terroryzmu właściwego? Czy rzeczywiście zasadne jest, aby granice ustawowego zagrożenia karą pozbawienia wolności za przestępstwo bazowe wynosiły od jednego miesiąca do roku, natomiast finansowanie tego przestępstwa zagrożone było karą pozbawienia wolności od 2 do 12 lat?

Analiza dogmatyczna przestępstwa stypizowanego w art. 165a § 2 kodeksu karnego

Tożsama sankcja karna przewidziana jest za przestępstwo określone w przepisie art. 165a § 2 k.k.. Jego istotą jest udostępnianie środków majątkowych, o których mowa w § 1, zorganizowanej grupie lub związkowi mającym na celu popełnienie przestępstwa terrorystycznego, osobie biorącej udział w takiej grupie lub związku lub osobie, która ma zamiar popełnienia takiego przestępstwa. Dobrem prawnie chronionym w tym przypadku jest również bezpieczeństwo powszechne.

¹⁰ W. Wróbel, *Opinia prawna o rządowym projekcie ustawy o zmianie ustawy — Kodeks karny, ustawy — Kodeks postępowania karnego, ustawy — Kodeks karny wykonawczy, ustawy — Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw*, [w:] *Zmiany w kodyfikacjach karnych. Druki sejmowe: 1394, 1289, 753, 640*, Biuro Analiz Sejmowych 2009, nr 2, s. 15.

Przestępstwo to jest przestępstwem ogólnosprawczym (przestępstwo powszechne). Czynność sprawcza polega na udostępnianiu określonych środków majątkowych. W konsekwencji jednym z warunków przypisania sprawcy odpowiedzialności w tym zakresie będzie stwierdzenie, że doszło do uczynienia dostępnym, na podstawie jakiegokolwiek tytułu prawnego, środków płatniczych, instrumentów finansowych, papierów wartościowych, wartości dewizowych, praw majątkowych lub innego mienia ruchomego, lub nieruchomości zorganizowanej grupie lub związkowi mającym na celu popełnienie przestępstwa terrorystycznego, osobie biorącej udział w takiej grupie lub związku lub osobie, która ma zamiar popełnienia takiego przestępstwa. Udostępnienie, o którym mowa w tym przepisie, zakłada umożliwienie korzystania z środków majątkowych osobom lub podmiotom w nim wskazanym. Przy czym zasadnie wskazuje się, że udostępnienie ma szerszy zakres znaczeniowy aniżeli przekazanie, które jest jednym z desygnatów tego terminu¹¹. W literaturze pojawiają się wątpliwości w odniesieniu do użycia w treści analizowanego przepisu terminu „mienie” o określonych konotacjach cywilnoprawnych¹². Zważywszy jednak, że zgodnie z art. 44 kodeksu cywilnego mieniem jest własność i inne prawa majątkowe, nie wydaje się, że właściwsze byłoby posłużenie się terminem „rzecz ruchoma”¹³. Kodeks karny rzeczywiście posługuje się terminem „rzecz ruchoma” (art. 115 § 9), jednak należy zauważyć, że zastąpienie terminu „mienie” terminem „rzecz ruchoma” doprowadzi do zawężenia zakresu kryminalizacji, gdyż w przepisie art. 165a § 1 k.k. oprócz rzeczy ruchomych znajdują się także nieruchomości. Zorganizowana grupa mająca na celu popełnienie przestępstwa terrorystycznego to co najmniej trzy osoby, tworzące chociażby mało skomplikowaną, lecz trwałą strukturę organizacyjną, zorientowane na popełnienie przestępstwa terrorystycznego¹⁴. Natomiast zorganizowany związek mający na celu popełnienie przestępstwa terrorystycznego to organizacja cechująca się wyższym stopniem zorganizowania aniżeli grupa, podziałem ról oraz dyscypliną¹⁵. Sprawcą przestępstwa z art. 165a § 2 może być zarówno członek grupy lub związku o charakterze terrorystycznym, jak i osoba mająca zamiar popełnienia przestępstwa terrorystycznego. W odniesieniu do tej ostatniej w literaturze pojawiły się zasadne wątpliwości w przedmiocie racjonalności kryminalizacji zachowań polegających na udostępnianiu środków majątkowych osobie, która powzięła lub nawet wyartykułowała zamiar popełnienia czynu zabronionego¹⁶. Ponadto pojawiła się także wątpliwość „czy na gruncie § 2 mienie

¹¹ T. Oczkowski, *op. cit.*, teza 5.

¹² A. Golonka, *op. cit.*, s. 97.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ Zob. więcej A. Herzog, *Komentarz do art. 258*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, tezy 15–19.

¹⁵ Zob. więcej *ibidem*, tezy 20–21.

¹⁶ W. Wróbel, *Komentarz do art. 165a*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, cz. 1, red. W. Wróbel, A. Zoll, teza 16.

udostępnione osobie, grupie lub związkowi ma służyć bezpośrednio do sfinansowania popełnienia czynu, o którym mowa, czy może jest bez znaczenia, do jakich celów udostępnione mienie ma być używane, a istotne jest, że udostępnienie to następuje osobie, grupie lub związkowi, które mają na celu popełnienie czynu”¹⁷. Wydaje się jednak, że literalna treść przepisu art. 165a § 2 k.k. nie wprowadza żadnych przesłanek w zakresie przeznaczenia mienia, na wzór art. 165a § 1 k.k., a w konsekwencji bezcelowe jest rozważanie, czy właściwe byłoby „uznanie, że nie musi chodzić o to, by mienie zostało bezpośrednio użyte do sfinansowania popełnienia czynu, lecz wystarczy, by je przynajmniej ułatwiło”¹⁸. Z punktu widzenia przepisu art. 165a § 2 k.k. istotna jest kwalifikacja grupy, związku lub osoby jako mających na celu popełnienie określonych przestępstw, a nie przeznaczenia udostępnianego im mienia. Podobnie jak przestępstwo stypizowane w § 1 omawiane przestępstwo jest przestępstwem umyślnym. Oznacza to, że do przypisania sprawcy karalnej realizacji jego znamion należy wykazać, że podejmował on czynności polegające na udostępnianiu środków majątkowych, o których mowa w § 1, organizacjom lub osobom, mając świadomość, że te organizacje mają na celu popełnienie przestępstwa terrorystycznego lub że osoby, o których mowa w tym przepisie, uczestniczą w takiej grupie lub związku lub mają zamiar popełnienia przestępstwa terrorystycznego, i jednocześnie sprawca chciał, aby te środki finansowe znalazły się w ich posiadaniu lub też godził się z taką możliwością.

Analiza dogmatyczna przestępstwa stypizowanego w art. 165a § 3 kodeksu karnego

W § 3 omawianego przepisu natomiast stypizowano natomiast przestępstwo *sui generis* alimentacji przez osoby niezobowiązane do takiego działania na rzecz zorganizowanej grupy lub związku mających na celu popełnienie przestępstwa terrorystycznego, osoby biorącej udział w takiej grupie lub związku lub mającej zamiar popełnienia takiego przestępstwa. Celem kryminalizacji w tym zakresie było „pozbawienie osób popierających terroryzm oparcia finansowego. Jest to wyraźne, skierowane do społeczeństwa wskazanie, że zapewnienie warunków bytowych osobom wspierającym terroryzm, jest działaniem bezprawnym”¹⁹. Jak słusznie wskazuje się, jednym ze sposobów pozyskiwania środków na prowadzenie działalności terrorystycznej jest prowadzenie różnego rodzaju zbiórek czy też darowizn²⁰. Przestępstwo to jest przestępstwem powszechnym, przy czym

¹⁷ M. Kulik, *op. cit.*, teza 20.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ Uzasadnienie uchwały Senatu z 16 marca 2017 r. w sprawie ustawy o zmianie ustawy — Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy nr 1382, s. 1.

²⁰ Europoł, *European Union Terrorism Situation and Trend Report*, Luxemburg 2021, s. 31.

z zakresu podmiotowego wyłączono osoby ustawowo zobowiązane do alimentacji na rzecz tych podmiotów w zakresie kosztów związanych z zaspokojeniem potrzeb lub wykonaniem zobowiązań finansowych tych podmiotów. W literaturze podaje się, że kryterium rozgraniczające odpowiedzialność karną za przestępstwa z art. 165a § 2 i 3 k.k. jest charakter przysporzenia²¹. Zasadnie twierdzi się bowiem, że „pokrycie kosztów grupy terrorystycznej nie musi być utożsamiane z udostępnieniem takiej grupie środków finansowych”²². W odniesieniu do odpowiedzialności za przestępstwo określone w przepisie art. 165a § 3 k.k. chodzić będzie o zmniejszenie pasywów grupy, związku lub osób wskazanych w tym przepisie, podczas gdy w przypadku przestępstwa z art. 165a § 2 k.k. istotą będzie zwiększenie aktywów tych podmiotów²³. Omawiane przestępstwo jest przestępstwem umyślnym. W konsekwencji również zakłada świadomość faktu, że następuje pokrywanie kosztów grupy, związku lub osoby mających na celu popełnienie przestępstw terrorystycznych, przy czym sprawca z takim stanem rzeczy może nawet się godzić. Przestępstwo określone w przepisie art. 165a § 3 k.k. zagrożone jest karą pozbawienia wolności do lat trzech. W tym kontekście zadać należy pytanie, jakie względy przemawiają za aż tak drastycznym zróżnicowaniem karalności zachowań polegających na przysparzaniu środków określonej grupie, związkowi, osobie i udostępniania tymże mienia określonego w § 1. Przecież finalnym efektem jest w każdym z tych przypadków transfer wartości majątkowych.

Analiza dogmatyczna przestępstwa stypizowanego w art. 165a § 4 kodeksu karnego

W przepisie art. 165a § 4 k.k. stypizowane zostały odmiany nieumyślne przestępstw z § 1 lub 2. Zgodnie z przepisem art. 9 § 2 k.k. czyn zabroniony popełniony jest nieumyślnie, jeżeli sprawca, nie mając zamiaru jego popełnienia, popełnia go jednak na skutek niezachowania ostrożności wymaganej w danych okolicznościach, mimo że możliwość popełnienia tego czynu przewidywał albo mógł przewidzieć. Do popełnienia czynu zabronionego dochodzi w wyniku niezachowania przez sprawcę ostrożności wymaganej w danych okolicznościach, niezależnie od tego, czy do ich naruszenia doszło w sytuacji, w której sprawca przewidywał możliwość popełnienia czynu zabronionego lub też mógł przewidzieć. Jedną z przyczyn nieumyślnej realizacji znamion czynu zabronionego jest naruszenie reguł ostrożności, określonego standardu postępowania z danym dobrem prawnym. Rzecz w tym, że w odniesieniu do zagadnienia przekazywania

²¹ W. Wróbel, *Komentarz do art. 165a*, teza 18.

²² T. Oczkowski, *op. cit.*, teza 6.

²³ W. Wróbel, *Komentarz do art. 165a*, teza 18.

środków majątkowych, które mogą być wykorzystane do działań terrorystycznych, takich powszechnych standardów brakuje²⁴. Występują takowe, przykładowo, w odniesieniu do funkcjonowania instytucji obowiązanych. Kryminalizacja zachowań nieumyślnych wykracza także ponad standard wyznaczany dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/541 z 15 marca 2017 roku w sprawie zwalczania terroryzmu i zastępującej decyzję ramową Rady 2002/475/WSiSW oraz zmieniającą decyzję Rady 2005/671/WSiSW oraz międzynarodową konwencję o zwalczaniu finansowania terroryzmu. Wydaje się, że odmiana nieumyślna jest wyłącznie przejawem nieuzasadnionego poszerzenia zakresu kryminalizacji w imię ułatwień dowodowych²⁵, aniżeli realizuje jakąś bardziej uzasadnioną myśl, zważywszy, że zachowania kryminalizowane w przepisie art. 165a k.k. — jak już wskazano — są *sui generis* przygotowaniem lub pomocnictwem do właściwego terroryzmu, które w polskim prawie karnym mogą być popełnione wyłącznie umyślnie. Dodatkowo, jeżeli uwzględnimy, że przestępstwa stypizowane w przepisie art. 165a k.k. zakwalifikować można jako przestępstwa z abstrakcyjnego narażenia na niebezpieczeństwo, a w konsekwencji do ich bytu nie jest konieczne stworzenie żadnego realnego i konkretnego zagrożenia przejawiającego się chociażby w realizacji zamachu terrorystycznego, to przyjąć należy, że kryminalizacja jest tu zbyt daleko idąca²⁶. Słusznie wskazuje się, że o ile można by doszukiwać się uzasadnienia kryminalizacji w tym zakresie, to jej podstawy mogłoby wyznaczać nieumyślne przestępstwo indywidualne, „którego sprawcą byłaby osoba lub byłoby osoby odpowiedzialne w tzw. instytucjach obowiązanych za wprowadzenie i realizację standardów mających na celu także przeciwdziałanie zjawisku finansowania terroryzmu”²⁷. Niezależnie od przytoczonych uwag w literaturze pojawia się problem dotyczący ustalenia sankcji karnej grożącej z tytułu nieumyślnej realizacji znamion czynów zabronionych określonych w przepisie art. 165a § 1 i 2 k.k. Ustawodawca posłużył się bowiem w przepisie art. 165a § 4 k.k. typowym zwrotem „tej samej karze podlega...”. Pozornie zabieg taki zgodny jest z techniką ustawodawstwa karnego²⁸. Niemniej jednak przepis § 78 ust. 2 ZTP wyraźnie stanowi, że odesłanie takie stosuje się wyłącznie w przepisach bezpośrednio po sobie następujących. W konsekwencji uznać należy, że przestępstwo to zagrożone jest karą pozbawienia wolności do lat trzech.

²⁴ T. Oczkowski, *op. cit.*, teza 7.

²⁵ Zob. A. Marek, *Redukcja warunków penalizacji jako metoda przewycięzania trudności w stosowaniu prawa karnego*, „Przegląd Prawa Karnego” 1995, nr 12, s. 21–23.

²⁶ Por. W. Mąciór, *Problem przestępstw nieumyślnych na tle aktualnych wymagań teorii i praktyki*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Prawnicze” 1968, z. 35, s. 21–22.

²⁷ T. Oczkowski, *op. cit.*, teza 7.

²⁸ Por. § 78 ust. 1 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej”, Dz.U. z 2016 r. poz. 283, z późn. zm. (dalej: ZTP).

Podsumowanie

Regulacje dotyczące przeciwdziałania finansowaniu terroryzmu w Polsce nie są pozbawione mankamentów. Niedostatki te związane są nie tylko z problemami z dostosowaniem obecnego stanu prawnego do przyjętych przez Polskę zobowiązań międzynarodowych, lecz także problemami związanymi z konstytucyjnymi uwarunkowaniami granic i zakresem karania w tym przedmiocie. Wątpliwości dotyczą zarówno wykładni przepisu karnego typizującego przestępstwa finansowania terroryzmu (perspektywa *legis latae*), jak i łączącymi się z tym wariantami zmian aktualnego stanu prawnego (perspektywa *legis ferendae*). Zważywszy jednak na skalę zagrożenia przestępczością terrorystyczną, a także możliwe jej skutki, konieczne jest pilne zweryfikowanie krajowych regulacji w tym zakresie, nie tylko w związku z koniecznością wypełnienia zobowiązań międzynarodowych, lecz przede wszystkim zapewnieniem bezpieczeństwa obywatelom.

Bibliografia

- Banaś-Grabek M., Gadecki B., Karnat J., *Kodeks karny. Część szczególna. Art. 148–251. Komentarz*, Warszawa 2020.
- Bogdan G., *Komentarz do art. 165a*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, cz. 1. *Komentarz do art. 117–211a*, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2017.
- Europol, *European Union Terrorism Situation and Trend Report*, Luxemburg 2021.
- Golonka A., *Finansowanie terroryzmu. Uwagi na tle znowelizowanego art. 165a k.k.*, „Państwo i Prawo” 2019, nr 8.
- Gruszecka D., *Komentarz do art. 165a*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2014.
- Herzog A., *Komentarz do art. 258*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2021.
- Karnat J., *Komentarz do art. 165a*, [w:] M. Banaś-Grabek, B. Gadecki, J. Karnat, *Kodeks karny. Część szczególna. Art. 148–251. Komentarz*, Warszawa 2020.
- Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, cz. 1. *Komentarz do art. 117–211a*, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2017.
- Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2014.
- Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2021.
- Kodeks karny. Komentarz*, red. T. Bojarski, Warszawa 2016.
- Kodeks karny. Komentarz*, red. V. Konarska-Wrzosek, Warszawa 2020.
- Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, red. M. Mozgawa, LEX 2021.
- Kucyper D., Kwiatkowski D., *Finansowanie terroryzmu na gruncie znowelizowanego art. 165a k.k.*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2018, z. 3.
- Kulik M., *Komentarz do art. 165a*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, red. M. Mozgawa, LEX. 2021.
- Marek A., *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2010.
- Marek A., *Redukcja warunków penalizacji jako metoda przezwycięzania trudności w stosowaniu prawa karnego*, „Przegląd Prawa Karnego” 1995, nr 12.

- Mąciór W., *Problem przestępstw nieumyślnych na tle aktualnych wymagań teorii i praktyki*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Prawnicze” 1968, z 35.
- Oczkowski T., *Komentarz do art. 165a*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. V. Konarska-Wrzošek, Warszawa 2020.
- Piórkowska-Flieger J., *Komentarz do art. 165a*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. T. Bojarski, Warszawa 2016.
- Stefański R.A., *Komentarz do art. 165a*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2021.
- Uzasadnienie uchwały Senatu z 16 marca 2017 r. w sprawie ustawy o zmianie ustawy — Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy nr 1382.
- Wiak K., *Kryminalizacja finansowania terroryzmu w polskim prawie karnym*, „Palestra” 2010, nr 7–8.
- Wróbel W., *Opinia prawna o rządowym projekcie ustawy o zmianie ustawy — Kodeks karny, ustawy — Kodeks postępowania karnego, ustawy — Kodeks karny wykonawczy, ustawy — Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw*, [w:] *Zmiany w kodyfikacjach karnych. Druki sejmowe: 1394, 1289, 753, 640*, Biuro Analiz Sejmowych 2009, nr 2.